

СУБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ГЕОГРАФІЧНЕ ЗАЗНАЧЕННЯ

КОВАЛЬЧУК Оксана Олександрівна - аспірантка кафедри цивільного права
юридичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка

В статье рассматриваются особенности и проблемные вопросы субъектов права интеллектуальной собственности на географическое указание. Автором исследуются понятие, признаки и виды субъектов права интеллектуальной собственности на географическое указание.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, географічні зазначення, суб'єкти, реєстрація, свідоцтво.

Особливості правового режиму географічних зазначень зумовлюють специфіку кола суб'єктів права інтелектуальної власності щодо такого об'єкту. Чітке визначення правового статусу та повноважень суб'єктів права інтелектуальної власності на географічне зазначення має теоретичне та практичне значення. Для отримання аргументованих висновків проаналізуємо вітчизняне та міжнародне законодавство, визначимо юридичний зміст повноважень суб'єктів права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

Суб'єктом цивільного права вважається фізична або юридична особа чи інше соціальне утворення, які законом наділені здатністю мати суб'єктивні права та нести юридичні обов'язки і, отже, бути учасниками цивільних правовідносин. Оскільки право інтелектуальної власності є підгалуззю цивільного права, такі ж самі особи можуть бути суб'єктами права інтелектуальної власності [1, с. 198].

Є.О. Харитонов надає наступне визначення суб'єктів права інтелектуальної власності: це особи, яким можуть належати права володіння, легітимації, користування, розпорядження та захисту прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності [2, с. 343].

Як відомо, суб'єкти права інтелектуальної власності поділяються на дві категорії: первинні та похідні. Першу групу складають творці об'єктів інтелектуальної власності: автори, винахідники. До другої групи відносяться будь-які фізичні та юридичні особи, які самостійно не створювали інтелектуальний продукт, однак, відповідно до ЦК України, іншого закону або договору їм можуть належати особисті немайнові та/або майнові права інтелектуальної власності. Отже, слід наголосити, що держава може виступати в якості похідного суб'єкта права інтелектуальної власності.

Відповідно до статті 502 ЦК України суб'єктами права інтелектуальної власності на географічне зазначення визнаються виробники товарів, асоціації споживачів, інші особи, визначені законом [3]. На нашу думку, поняття суб'єктів права інтелектуальної власності на географічне зазначення, що міститься у ЦК України, є звуженим, оскільки включає лише похідних суб'єктів: осіб, які мають право на використання та захист географічного зазначення, та не включає державу як суб'єкта права інтелектуальної власності на географічне зазначення, який наділений повноваженням щодо розпоря-

дження географічними зазначеннями шляхом видачі дозволів на його використання.

Визначення виробників товару міститься у пункті 1 статті 9 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» [4], відповідно до якого товаровиробниками визнаються особа чи група осіб, які у заявленому географічному місці виробляють товар, особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики якого пов'язані з цим географічним місцем. Товаровиробниками можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, як українські, так і іноземні. Іншими суб'єктами права інтелектуальної власності на географічне зазначення відповідно до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» є установи, які мають безпосереднє відношення до вироблення чи вивчення відповідних продуктів, виробів, технологічних процесів або географічних місць.

Відповідно до статті 503 ЦК України правами інтелектуальної власності на географічне зазначення є: право на визнання позначення товару (послуги) географічним зазначенням; право на використання географічного зазначення; право перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, в тому числі забороняти таке використання. Даний перелік не є виключним відповідно до частини другої цієї статті ЦК України. Якщо звернутися до Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів», то бачимо, що зміст трьох перерахованих прав інтелектуальної власності на географічне зазначення розкрито, але більше ніяких прав не встановлено.

Чинність права інтелектуальної власності на географічне зазначення є безстроковою, за умови збереження характеристик товару (послуги), позначених цим зазначенням, відповідно до статті 504 ЦК України. Слід зазначити, що лише одне право інтелектуальної власності на географічне зазначення може мати строк дії – право на використання географічного зазначення, інші права фактично не можуть бути обмежені строком.

У статті 15 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження то-

варів» встановлено строк дії свідоцтва на право використання географічного зазначення, а не строк дії самого права на використання географічного зазначення. Відповідно до цієї статті Закону, строк свідоцтва може продовжуватися на наступні 10 років на підставі заяви власника свідоцтва. Кількість разів продовження дії свідоцтва не встановлено. Можна зробити висновок, що право на використання географічного зазначення є безстроковим за умови перереєстрації свідоцтва на право використання географічного зазначення.

Правом на визнання позначення географічним зазначенням наділені усі суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення. У статті 9 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» перераховані особи, що мають право на реєстрацію географічного зазначення. Вони співпадають із особами, які визнані ЦК України суб'єктами права інтелектуальної власності на географічне зазначення. На нашу думку, лише ті товаровиробники мають право на реєстрацію географічного зазначення, які виробляють товар у відповідній місцевості, тоді як щодо асоціацій споживачів та інших установ таке територіальне обмеження не існує. Вони можуть реалізовувати своє право на реєстрацію географічного зазначення незалежно від їх місцеперебування та зв'язків із відповідною місцевістю.

У законодавстві багатьох країн світу, також надається право на реєстрацію географічних зазначень асоціаціям споживачів та науковим установам, які мають відношення до вироблення товарів у відповідній місцевості. Наприклад, відповідно до Закону Туреччини «Про географічні зазначення» право на реєстрацію географічних зазначень надано товаровиробникам з відповідної місцевості, асоціаціям споживачів, науковим установам, які пов'язані із товаром, який виробляється у відповідній місцевості. Відповідно до Закону Ямайки «Про охорону географічних зазначень» право на реєстрацію нового географічного зазначення надається лише товаровиробникам із відповідної місцевості та асоціаціям, які було зареєстровано у встановленому порядку. На

протипагу, законодавством Індії право на реєстрацію нових географічних зазначень надається лише товаровиробникам із відповідної місцевості та асоціаціям товаровиробників або іншим організаціям, які було створено для виразу та захисту інтересів таких товаровиробників. Законодавством Болгарії право на реєстрацію надається лише товаровиробникам із відповідної місцевості, не згадуючи про об'єднання або інші організації [5, с. 16].

Згідно з положеннями Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» право перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, в тому числі забороняти таке використання належить лише власникам свідоцтва на право використання географічного зазначення. Однак, чи означає це, що інші суб'єкти права інтелектуальної власності не мають такого права?

Зміст права використання географічного зазначення міститься у пункті 4 статті 17 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів», відповідно до якого власник свідоцтва на право використання географічного зазначення має право вживати заходів щодо заборони використання географічного зазначення товару особами, які не мають на це права та вимагати від осіб, що порушили його права, припинення цих порушень і відшкодування матеріальної та моральної шкоди у встановленому законом порядку.

На нашу думку, право перешкоджання неправомірному використанню географічного зазначення все ж таки належить лише власникам свідоцтва на право використання відповідного географічного зазначення.

У цьому контексті слід зазначити, що за законодавствами інших країн світу, правомочностями щодо припинення та недопущення незаконного використання географічних зазначень наділяються лише товаровиробники, які виробляють товар, який позначається географічним зазначенням, у відповідній місцевості (законодавство Ямайки) [5, с. 16].

Слід розглянути положення Розділу VI Закону України «Про охорону прав на за-

значення походження товарів», який містить два поняття «порушення прав на використання» географічного зазначення та «порушення прав власника свідоцтва про реєстрацію права на використання» географічного зазначення.

Відповідно до положення пункту 1 статті 23 Закону, під порушенням прав на використання географічного зазначення розуміється використання неправдивого (фальшивого) зазначення або такого зазначення, яке вводить споживача в оману щодо справжнього місця походження товару.

У пункті 3 статті 23 Закону перераховується, що саме розуміється під порушенням прав власника свідоцтва про реєстрацію права на використання географічного зазначення, а саме: 1) використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару особою, яка не має свідоцтва про реєстрацію права на його використання; 2) використання географічного зазначення для товару, якщо цей товар не походить із зареєстрованого для цього географічного місця, навіть якщо справжнє місце походження товару або географічне зазначення його походження використовуються у перекладі або супроводжується словами: «тип», «вид», «стиль», «марка», «імітація» тощо; 3) використання географічного зазначення або подібного до нього позначення для відмінних від описаних у Реєстрі однорідних товарів, якщо таке використання вводить в оману споживачів щодо походження товару та його особливих властивостей або інших характеристик, а також для неоднорідних товарів, якщо таке використання завдає шкоди репутації географічного зазначення або є неправомірним використанням його репутації; 4) використання географічного зазначення як видової назви товару.

Отже, використання особою географічного зазначення, яка не має на це права, є порушенням прав власника свідоцтва на право використання відповідного географічного зазначення. Отже, власник свідоцтва може забороняти особі, яка використовує незаконно географічне зазначення, лише після того, як відбувся факт такого

використання, шляхом захисту своїх прав у суді [6, с. 26].

Ще однією складовою права інтелектуальної власності на географічне зазначення є право на використання географічного зазначення. Це право може належати лише товаровиробникам із відповідної місцевості відповідно до пункту 2 статті 9 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів».

Зміст цього права встановлено в частині 5 статті 17 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів», відповідно до якої використанням зареєстрованого кваліфікованого зазначення визнається: 1) нанесення його на товар або на етикетку; 2) нанесення його на упаковку, застосування у рекламі; 3) запис на бланках, рахунках та інших документах, що супроводжують товар.

Відмінність права на використання від інших складових права інтелектуальної власності на географічне зазначення полягає в тому, що воно виникає з моменту його реєстрації. Товаровиробники повинні отримати свідоцтво про право на використання географічного зазначення, яке видається Державною службою інтелектуальної власності України. Для отримання свідоцтва на право використання географічного зазначення товаровиробником мають бути дотримані дві умови. По-перше, продукція, товари, для позначення яких буде використовуватися географічне зазначення, повинні вироблятися у відповідній місцевості. По-друге, такі товари повинні мати особливі ознаки та відповідати стандартам якості, які встановлено для товарів, щодо яких можливе використання географічного зазначення. Контроль за дотриманням товаровиробником цих вимог здійснюється Державною службою інтелектуальної власності.

Для отримання свідоцтва на право використання географічного зазначення товаровиробник повинен подати заяву до Державної служби, вимоги до оформлення та змісту якої встановлено у Наказі Міністерства освіти та науки України № 598 «Про затвердження Правил складання, подання та проведення експертизи заяви

на реєстрацію кваліфікованого зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару» [7]. Державною службою у встановлені строки проводиться експертиза заяви, яка включає проведення експертизи відповідності властивостей товару ознакам, встановленим для товарів, щодо яких може використовуватися географічне зазначення. На підставі результатів експертизи заявникові видається чи не видається свідоцтво на право використання географічного зазначення та дані про нього вносять у Державний реєстр України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів.

Товаровиробник, який отримав таке свідоцтво, стає власником свідоцтва на право використання географічного зазначення, але не власником географічного зазначення. Він має право на використання географічного зазначення відповідно до вимог, встановлених у законодавстві України. Основною такою вимогою є відповідність ознак товарів власника свідоцтва вимогам, визначеним у Державному реєстрі України. Слід зазначити, що товари власника свідоцтва повинні відповідати встановленим ознакам протягом усього часу використання географічного зазначення для позначення таких товарів. Якщо буде виявлена невідповідність характеристик товарів встановленим законодавством, то товаровиробник втрачає право на використання географічного зазначення. Контроль за дотриманням цих вимог здійснюється Державною службою інтелектуальної власності України [8, с. 469].

Право на використання географічного зазначення не є виключним правом власника свідоцтва, яке засвідчує це право. Гіпотетично, необмежена кількість товаровиробників може стати власниками свідоцтва на право використання одного географічного зазначення, однак за умови дотримання ними встановлених законодавством умов. Це закріплено у пункті 2 статті 17 Закону України «Про охорону

прав на зазначення походження товарів», відповідно до якого реєстрація права на використання кваліфікованого зазначення походження товару не обмежує прав інших осіб на реєстрацію їх прав на його використання.

Будь-який власник свідоцтва на право використання географічного зазначення має право протидіяти незаконному використанню географічного зазначення. Ніщо не забороняє товаровиробникам із певної місцевості об'єднатися з метою збільшення ефективності охорони своїх прав, але будь-який товаровиробник, що має свідоцтво на право використання географічного зазначення, має повне право не брати участь у такому об'єднанні і використовувати географічне зазначення на свій розсуд (звичайно із дотриманням вимог законодавства) [6, с. 26]. Особливості права на використання географічного зазначення обумовлюють зміст обов'язків власника свідоцтва на право використання географічного зазначення, які не несуть інші суб'єкти прав інтелектуальної власності на цей засіб індивідуалізації товарів.

Обов'язки власника свідоцтва на право використання географічного зазначення встановлено у пункті 7 статті 17 та у статті 18 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів». Такими обов'язками є: по-перше, обов'язок забезпечувати відповідність якості, особливих властивостей та характеристик товару, що виробляється, їх опису в державному Реєстрі; по-друге, обов'язок не перешкоджати спеціально уповноваженим органам здійснювати контроль за наявністю в товарі особливих властивостей та інших характеристик, на підставі яких зареєстровано географічне зазначення товару та/або право на його використання; по-третє, обов'язок не видавати ліцензії на використання географічного зазначення.

Із усього вищезазначеного можна зробити наступні висновки.

По-перше, суб'єкти права інтелектуальної власності поділяються на дві категорії: первинні та похідні. Першу групу складають творці об'єктів інтелектуальної власності: автори, винахідники. До другої

групи відносяться будь-які фізичні та юридичні особи, які самостійно не створювали інтелектуальний продукт, однак, відповідно до ЦК України, іншого закону або договору їм можуть належати особисті немайнові та/або майнові права інтелектуальної власності.

По-друге, перелік суб'єктів права інтелектуальної власності на географічне зазначення, який міститься у ЦК України, є звуженим, оскільки включає лише похідних суб'єктів: осіб, які мають право на використання та захист географічного зазначення, та не включає державу як суб'єкта права інтелектуальної власності на географічне зазначення, який наділений повноваженнями щодо розпорядження географічними зазначеннями шляхом видачі дозволів на його використання.

По-третє, свідоцтво про право на використання географічного зазначення і права, які впливають з нього мають певні особливості: 1) свідоцтво про право на використання географічного зазначення, видане одному товаровиробнику, не тягне за собою заборону видачі свідоцтв щодо використання цього зазначення іншим товаровиробникам; 2) товаровиробник, який отримав свідоцтво, не має право видавати ліцензію на право використання географічного зазначення іншим особам; 3) отримання свідоцтва про право на використання передбачає проведення контролю державними органами за наявністю особливих властивостей товару особи, яка має право на використання географічного зазначення.

Література

1. Право інтелектуальної власності / Підпригора О. А., Святоцький О. Д. Право інтелектуальної власності. – 2е вид. – К.: ІнЮре, 2004. – С. 198.
2. Харитонов Є.О., Саніахметова Н.О. Цивільне право України: Підручник. – К.: Істина, 2005. – С. 343.
3. Цивільний кодекс України, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, NN 40-44. – ст.356.
4. Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів», Відомості

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються особливості та проблемні питання щодо суб'єктів права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Автором досліджуються поняття, ознаки та види суб'єктів права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

SUMMARY

The article discusses the features and problems on the subject of intellectual property rights to geographical indications. The author examines the concept, characteristics and types of subjects of intellectual property rights in geographical indications.

мості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 32, ст. 267.

5. Кожарська І. Міжнародна практика охорони прав на географічні зазначення походження товарів // Інтелектуальна власність. – 2001. – № 12. – С. 16.

6. Горленко С. А. Правовая охрана географических указаний // Патенты и лицензии. – 1999. – № 11. – С. 26.

7. Наказ Міністерства освіти та науки України № 598 «Про затвердження Правил складання, подання та проведення експертизи заяви на реєстрацію кваліфікова-

ного зазначення походження товару та/або права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару» [електронний ресурс] — режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0772-01>.

8. Цивільне право України: підручник: У 2 т. Т. 1 / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, І.В. Жилінкова та ін. / За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 469.